

Sygn. akt II CSK 745/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 października 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

SSA Barbara Trębska

w sprawie z powództwa M. M.

przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie [...] oraz Samodzielnemu Publicznemu Zakładowi Opieki Zdrowotnej - Szpitalowi Powiatowemu

w O.

o zadośćuczynienie ,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 8 października 2014 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

- Skarbu Państwa - Wojewody [...]

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 26 kwietnia 2013 r.

1. uchyla zaskarżony wyrok;

2. zmienia wyrok Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 31 października 2012 roku w części uwzględniającej powództwo przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie [...] i orzekającej o kosztach procesu (w punkcie 1, 2 i 5) w ten sposób, że oddala powództwo i nie obciąża powoda kosztami procesu;

3. nie obciąża powoda kosztami postępowania apelacyjnego i kasacyjnego na rzecz pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody [...].

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 31 października 2012 r. Sąd Okręgowy w Ł. zasądził od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody [...] na rzecz powoda M. M. kwotę 70.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 23 marca 2011 r. tytułem zadośćuczynienia i ustalił, iż pozwany Skarb Państwa – Wojewoda [...] będzie ponosił odpowiedzialność za szkody, które mogą powstać u powoda M. M. w przyszłości, wynikające z zakażenia powoda wirusem wirusowego zapalenia wątroby typu C (dalej jako wzv typu C), oddalił zaś powództwo skierowane przeciwko Samodzielnemu Publicznemu Zakładowi Opieki Zdrowotnej Szpitalowi Powiatowemu w O.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło na tle ustaleń faktycznych, z których wynika, że w dniu 10 października 1991 roku powód został poddany operacji przepukliny pachwinowej lewostronnej w Szpitalu Centrum Zdrowia ... w Ł. W wyniku badania krwi przeprowadzonego w dniu 13 grudnia 2007 r. w Regionalnym Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa w Ł. stwierdzono, że powód jest zakażony wirusem wzv typu C. O zakażeniu powód dowiedział się w styczniu 2008 roku. W okresie od 12 do 15 sierpnia 2009 r. powód przebywał w szpitalu, gdzie rozpoznano u niego przewlekłe zapalenie wątroby w przebiegu zakażenia HCV, stan po infekcji oraz hipertrójglicerydemię, stwierdzono nadto niewielkie zmiany zapalne w wątrobie typu zapalenia minimalnego (G1) z włóknieniem okołowrotnym oraz brak zaburzeń czynności biochemicznej wątroby. Oprócz wskazanej wyżej operacji z 1991 roku powód nie przechodził w przeszłości innych zabiegów połączonych z przerwaniem ciągłości powłok ciała, poza sporadycznymi iniekcjami i szczepieniami w przychodni w P., nie ma tatuaży ani kolczyków, zaś członkowie jego najbliższej rodziny, z którymi mieszka, są zdrowi. Sąd ustalił dalej, że w drugiej połowie 1991 r. w Szpitalu Centrum Zdrowia ...w /.../ rozpoznano wirusowe zapalenie wątroby u 44 chorych, zaś 4 przypadki zostały zakwalifikowane jako zakażenia szpitalne. W wyniku zakażenia wzv typu C powód doznał uszczerbku na zdrowiu wynoszącego 20 procent, nadto cierpień psychicznych i fizycznych związanych z koniecznością poddania się hospitalizacji, prowadzenia oszczędzającego trybu życia i stosowania diety lekkostrawnej, okresowych kontroli, odpowiedniego postępowania w związku z zagrożeniem dla innych osób oraz stosowania leków osłaniających wątrobę. W tej sytuacji, Sąd

pierwszej instancji uznał, że odpowiedzialność za krzywdę powoda ponosi pozwany Skarb Państwa – Wojewoda [...] i zasądził od tego pozwanego na rzecz powoda zadośćuczynienie w kwocie 70.000 złotych, którą uznał za „odpowiednią” w rozumieniu art. 445 § 1 k.c.

Apelacja pozwanego, który powoływał się przede wszystkim na zarzut przedawnienia dochodzonego roszczenia w świetle art. 442 § 1 zdanie 2 k.c. w związku z art. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 80, poz. 538) z uwagi na upływ 10- letniego terminu liczonego od daty zakażenia powoda wzw typu C w 1991 roku, a nadto na brak przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 26 kwietnia 2013 roku. Sąd ten podzielił ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu Okręgowego uznając, że nie doszło do przedawnienia dochodzonego przez powoda roszczenia o zadośćuczynienie w świetle znajdującego zastosowanie w niniejszej sprawie art. 442¹ § 3 k.c. Wprawdzie delikt stanowiący podstawę roszczenia o zadośćuczynienie miał miejsce w 1991 roku, ale powód dowiedział się o szkodzie w styczniu 2008 roku, a więc w okresie obowiązywania art. 442¹ § 3 k.c., natomiast pozew złożył w grudniu 2010 roku, a więc przed upływem trzyletniego terminu przedawnienia biegnącego do daty powzięcia przez powoda wiadomości o zakażeniu.

W skardze kasacyjnej wywiedzionej od powyższego wyroku pozwany Skarb Państwa – Wojewoda [...] zarzucił naruszenie prawa materialnego, to jest art. 417 § 1 k.c., art. 442¹ § 3 k.c. w związku z art. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 80, poz. 538) przez jego zastosowanie w niniejszej sprawie oraz art. 442 § 1 zdanie 2 k.c. w związku z art. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o zmianie ustawy kodeks cywilny (Dz. U. Nr 80, poz. 538) poprzez jego niezastosowanie w okolicznościach faktycznych rozpatrywanej sprawy. Formułując powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i jego zmianę w całości przez oddalenie powództwa z uwzględnieniem kosztów procesu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W skardze kasacyjnej skarżący zarzucił naruszenie art. 442¹ § 3 k.c. w związku z art. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 roku o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz. U. nr 80, poz. 538 - dalej jako ustawa zmieniająca) przez jego zastosowanie w ustalonym w niniejszej sprawie stanie faktycznym, z którego wynika, że zdarzenie sprawcze (delikt) polegające na zakażeniu powoda wirusem wzw typu C miało miejsce w 1991 roku. W ocenie pozwanego Skarbu Państwa wszelkie roszczenia powoda wynikające z tego deliktu, w tym także roszczenie o zadośćuczynienie za krzywdę, przedawniły się stosownie do art. 442 § 1 zdanie 2 k.c. z upływem 10 lat od daty zdarzenia wyrządzającego szkodę, a więc w 2001 roku, przed wejściem w życie art. 442¹ k.c., co sprawia, że w świetle reguły intertemporalnej zawartej w art. 2 przytoczonej ustawy zmieniającej nie znajduje w niniejszej sprawie zastosowania art. 442¹ § 3 k.c.

Ocena zasadności podniesionego zarzutu wymaga dokonania wykładni art. 2 ustawy zmieniającej, przy czym przypomnieć należy, że na mocy art. 1 tej ustawy, z dniem 10 sierpnia 2007 roku uchylony został art. 442 k.c. regulujący kwestie przedawnienia roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym, do kodeksu cywilnego dodano natomiast art. 442¹ k.c. dotyczący tej samej materii, ale różniący się od rozwiązań prawnych przyjętych w art. 442 k.c.

Nowy przepis wydłużył termin przedawnienia roszczenia o naprawienie szkody wynikłej ze zbrodni lub występku z lat 10 do lat 20 (art. 442¹ § 2). W art. 442¹ § 3 wskazano, że trzyletni termin przedawnienia roszczenia o naprawienie szkody na osobie nie może skończyć się wcześniej, niż z upływem trzech lat od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. W paragrafie 4 uregulowany został bieg przedawnienia roszczeń deliktowych osoby małoletniej. Zmiana regulacji przedawnienia roszczeń dotyczących szkód na osobie wyrządzonych deliktem (art. 442¹ § 3 k.c.) pozostawała w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 września 2006 roku, (SK 14/05, Dz. U. Nr 164, poz. 1166; OTK-A ZU 2006 Nr 8, poz. 97), w którym Trybunał uznał, że art. 442 § 1 zdanie drugie k.c. przez to, że pozbawia pokrzywdzonego dochodzenia odszkodowania za szkodę na osobie, która ujawniła się po upływie lat dziesięciu od wystąpienia zdarzenia wyrządzającego szkodę, jest

niezgodny z art. 2 i art. 77 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Trybunał Konstytucyjny orzekł także w tym wyroku, że art. 442 § 1 zdanie drugie k.c. traci moc obowiązującą z dniem 31 grudnia 2007 r. Ustawa zmieniająca kodeks cywilny, uchylająca art. 442 k.c. i dodająca art. 442¹ k.c. weszła w życie w dniu 10 sierpnia 2007 roku, a więc w okresie, w jakim przepis art. 442 § 1 zdanie drugie k.c. uznany za niezgodny z Konstytucją pozostawał jeszcze w obrocie prawnym.

W art. 2 ustawy zmieniającej ustawodawca zawarł regułę intertemporalną przewidującą, że do roszczeń o których mowa w art. 1 ustawy zmieniającej (a więc roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym zarówno na osobie, jak i w mieniu) powstałych przed dniem wejścia w życie ustawy, a według przepisów dotychczasowych w tym dniu (czyli w dniu 10 sierpnia 2007 roku) jeszcze nie przedawnionych, stosuje się przepisy art. 442¹ k.c. czyli przepisy nowe. Kluczowe dla prawidłowego rozumienia i stosowania tej reguły intertemporalnej jest ustalenie, kiedy w świetle „przepisów dotychczasowych” czyli art. 442 k.c. roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej deliktem ulegało przedawnieniu.

Art. 442 k.c. stanowił w § 1, że roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Jednakże w każdym wypadku roszczenie przedawnia się z upływem lat dziesięciu od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę. § 2. Jeżeli szkoda wynikła ze zbrodni lub występku, roszczenie o naprawienie szkody ulega przedawnieniu z upływem lat dziesięciu od dnia popełnienia przestępstwa bez względu na to, kiedy poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia.

W razie wytoczenia przez poszkodowanego po dniu wprowadzenia do kodeksu cywilnego art. 442¹ k.c. powództwa o naprawienie szkody na osobie wyrządzonej czynem niedozwolonym, który miał miejsce przed dniem 10 sierpnia 2007 roku, sąd, w przypadku podniesienia przez pozwanego zarzutu przedawnienia tego roszczenia, zobligowany jest do oceny, czy w dniu wejścia w życie art. 442¹ k.c. roszczenie było przedawnione w świetle art. 442 k.c., bo to jest „przepis dotychczasowy”, o którym mowa w art. 2 ustawy zmieniającej.

Wymaga to odwołania się do poglądów orzecznictwa i nauki prawa cywilnego dotyczących wykładni i stosowania art. 442, zwłaszcza art. 442 § 1 zdanie drugie k.c. w okresie jego obowiązywania. W judykaturze i doktrynie zarysowały się w tym przedmiocie dwa stanowiska. Według pierwszego, przeważającego, kategorię brzmienie art. 442 k.c. nie pozostawiało wątpliwości co do tego, że roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym przedawnia się zawsze po upływie dziesięciu lat od zdarzenia wywołującego szkodę. Bez znaczenia pozostawała nie tylko chwila powzięcia przez poszkodowanego wiadomości o szkodzie i o osobie zobowiązanej do jej naprawienia, ale także chwila ujawnienia, a nawet powstania szkody. Za tym kierunkiem interpretacji przemawiała wykładnia językowa, systemowa i funkcjonalna art. 442 k.c. (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 października 1974 r., III PZP 39/74, OSNCP 1975, nr 5, poz. 82, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 1977 r., III PR 64/77, niepubl., uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 września 1992 r., III CZP 118/92, niepubl., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 1999 r., II CKN 199/98, niepubl.). Wskazywano również na argumenty funkcjonalne, podkreślając, że porządek prawny wymaga możliwie szybkiej likwidacji konfliktów prawnych oraz usankcjonowania trwających od wielu lat, ustabilizowanych stanów faktycznych, co sprawia, że obok terminu przedawnienia trzyletniego, biegnącego a tempore scientiae, biegnie także termin dziesięcioletni liczony a tempore facti (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 1969 r., III PZP 43/68 i uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 października 1974 r., III PZP 39/74). Akcentowany był przy tym interes dłużnika, który po zbyt długim upływie czasu może być praktycznie pozbawiony możliwości ochrony swoich praw, choćby z uwagi na ograniczenia czy trudności dowodowe (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 1982 r., III PZP 3/81, OSNCP 1983, nr 1, poz. 8). Przywoływano także argument systemowy, że przepis przewidujący dłuższy termin przedawnienia, liczony od dnia wystąpienia zdarzenia będącego źródłem szkody (art. 442 § 1 zdanie drugie k.c.), stanowi *lex specialis* względem przepisu ogólnego, wskazującego jako początek biegu przedawnienia dzień wymagalności roszczenia (art. 120 § 1 k.c.), a więc przewidującego termin ruchomy (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu

Najwyższego z dnia 12 lutego 1969 r., III PZP 43/68, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 października 1974 r., III PZP 39/74 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 1982 r., III PZP 3/81). Przeciwnicy przedstawionego wyżej stanowiska twierdzili, powołując się na argumenty słusznościowe, że art. 442 § 1 zdanie drugie k.c. nie stanowi wyjątku od zasady, iż roszczenie odszkodowawcze nie może ulec przedawnieniu zanim wystąpi szkoda. Wskazywano, że wykładnia art. 442 § 1 zdanie drugie k.c. (poprzednio art. 283 § 3 k.z.) wiążąca początek biegu przedawnienia z datą wystąpienia czynu niedozwolonego, prowadziłaby niejednokrotnie do sytuacji, w której bieg przedawnienia upłynąłby wcześniej, zanim powstała szkoda i tym samym zanim poszkodowany mógł dochodzić swoich roszczeń (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 1963 r., III CO 38/62, OSNCP 1965, nr 2, poz. 21 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2003 r., IV CKN 378/01, OSNC 2004, nr 7-8, poz. 124).

Rozważając wszystkie podniesione wyżej kwestie i argumenty, Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z dnia 17 lutego 2006 roku (III CZP 84/05, OSNC 2006, nr 7-8, poz. 114) przyjął, że roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym przedawnia się z upływem lat dziesięciu od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę (art. 442 § 1 zdanie drugie k.c.), bez względu na to, kiedy szkoda powstała lub się ujawniła, a więc także bez względu na to, kiedy dowiedział się o niej poszkodowany. Tę wykładnię art. 442 k.c. uznać należy za istotną dla prawidłowego rozumienia normy intertemporalnej zawartej w art. 2 ustawy zmieniającej.

Prowadzi ona do wniosku, że jeśli w dacie wejścia w życie ustawy zmieniającej czyli w dniu 10 sierpnia 2007 roku, upłynęło więcej niż 10 lat od daty zdarzenia wyrządzającego szkodę, jakiegokolwiek roszczenia z deliktu tego wynikające nie mogą być dochodzone po dniu 10 sierpnia 2007 roku na podstawie art. 442¹ § 3 k.c. w związku z art. 2 ustawy zmieniającej, choćby poszkodowany dowiedział się o szkodzie po dniu 10 sierpnia 2007 roku i po tym dniu wytoczył powództwo, mieszcząc się w terminie trzyletnim biegnącym od daty powzięcia wiadomości o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia, przewidzianym w art. 442¹ § 3 k.c.

Decyduje bowiem okoliczność, że w dniu wejścia w życie ustawy zmieniającej, roszczenie o naprawienie szkody było przedawnione w świetle „przepisów dotychczasowych” (czyli art. 442 k.c.) z uwagi na to, że przed dniem 10 sierpnia 2007 roku upłynął maksymalny termin przedawnienia roszczeń wynikających z tego deliktu liczony a tempore facti.

Prezentowany przez Sąd Apelacyjny pogląd, zgodnie z którym o zastosowaniu przepisu art. 442¹ § 3 k.c. decyduje wyłącznie fakt dowiedzenia się przez poszkodowanego po dniu 10 sierpnia 2007 roku o szkodzie na osobie bez względu na to, kiedy doszło do zdarzenia sprawczego i bez względu na to, czy z uwagi na datę zdarzenia sprawczego, roszczenie było w świetle art. 442 k.c. przedawnione z uwzględnieniem terminu liczonego a tempore facti, stoi w sprzeczności z treścią art. 2 ustawy zmieniającej, która jako wyjątek od zasady stosowania prawa dotychczasowego do stosunków prawnych powstałych przed wejściem w życie nowej regulacji, nie może być interpretowana rozszerzająco (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 2013 roku, V CSK 239/12, niepubl.).

Trzeba podkreślić, że to ustawodawca decyduje o zakresie stosowania prawa nowego do sytuacji i zdarzeń mających miejsce pod rządami prawa dotychczasowego. Konstruując art. 2 ustawy zmieniającej ustawodawca znał przedstawione wyżej kierunki interpretacji art. 442 k.c. w dotychczasowym orzecznictwie i nauce prawa cywilnego, a nadto wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 września 2006 roku, (SK 14/05, Dz. U. Nr 164, poz. 1166; OTK-A ZU 2006 Nr 8, poz. 97). Gdyby więc chciał objąć nową regulacją zawartą w art. 442¹ § 3 k.c. sytuacje, w których poszkodowany dowiedziałby się o szkodzie na osobie po dniu 10 sierpnia 2007 roku, bez względu na datę zdarzenia wyrządzającego szkodę, nadałby art. 2 ustawy zmieniającej inną treść.

Reguła przyjęta w art. 2 ustawy zmieniającej jest rozwiązaniem zmierzającym do pogodzenia sprzecznych tendencji wynikających z potrzeby stabilizacji ukształtowanych już („zamkniętych”) sytuacji prawnych polegających na przedawnieniu roszczeń wynikających z zaistniałych często przed kilkudziesięcioma laty zdarzeń oraz objęcia nową korzystniejszą regulacją prawną jak najszerszej grupy adresatów znajdujących się w tzw. sytuacjach w toku

(por. wyrok Trybunał Konstytucyjny z dnia 22 stycznia 2013 r., P 46/09, OTK-A 2013/1/3, Dz.U.2013, poz. 140). Przyjęta norma intertemporalna pozostaje w zgodzie z dotychczasowym sposobem określania sytuacji przejściowych z zakresu stosunków cywilnoprawnych por. art. XXXV ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 94, ze zm.).

W tym stanie rzeczy podzielić należało sformułowany w skardze kasacyjnej pozwanego zarzut art. 442¹ § 3 k.c. w związku z art. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 roku o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz. U. nr 80, poz. 538 - dalej jako ustawa zmieniająca) przez jego zastosowanie w ustalonym w niniejszej sprawie, co prowadziło do wydania na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. orzeczenia reformatoryjnego. Sąd Najwyższy odstąpił na podstawie art. 102 k.p.c. od obciążania powoda kosztami postępowania poniesionymi przez stronę pozwaną z uwagi na jego sytuację życiową i majątkową.